ABDULLAH BİN ÖMER (radıyallahü anh)

Eshâb-ı kiramın büyüklerinden ve fıkıh, tefsîr, hadîs ilminde en üstün olanlarından. Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. Müslümanların gözbebeği Hazreti Ömer-ül-Fârûk'un oğlu olup, annesi Zeynep binti Ma'un-i Cümeyhî'dir. Mekke-i Mükerreme'de hicretten ondört (m. 608) sene önce doğup, aynı yerde 73 (m. 692) yılında vefât etti. Kabri Muhasseb'dedir.

İlk imâna gelenlerdendir. Babası İslâmiyetle şereflenince, çocuk yaşta müslüman oldu. Medine-i Münevvere'ye hicret etti. İslâm terbiyesiyle yetişti. Yaşı küçük olduğundan Bedir ve Uhud gazâlarına götürülmedi. Resûlullah (aleyhisselâm) ile diğer gazâlara katıldı. İlk önce Hendek gazâsında bulundu. Biat-ı Rıdvan'da babasından önce bîat ettiği rivâyet edilmektedir. Mûte ve Yermük gazâlarıyla Mısır ve Kuzey Afrika'nın fethinde bulundu. Horasan ve Taberistan seferlerine katıldı. Devlet kadrosunda vazîfe almaktan uzak durdu. Babası şehâdetinden önce kendisine veliahd olarak oğlunu göstermesini isteyenlere; “Bir evden bir şehîd yeter” buyurdu. Seçilmemek şartıyla Şûra üyeliğinde bulundu. Hazreti Osman'ın şehâdetinden sonra, Hazreti Ömer'in oğlu olduğu, ilmi husûsiyetteki yüksek mertebesini ve muharebelerdeki kahramanlığı ileri sürülerek halife olması istendi. Kabûl etmedi. Hazreti Ali'ye bîat etti. Fakat, iç hâdiselere karışmadı. “Cihâd, İslâm ülkesinde, müslümanlar arasında olmaz. Cihad, kâfirlere ve gayr-i müslim memleketine karşıdır.” buyururdu. Sıffîn muharebesinden sonra da hilâfeti söz konusu olup, kendisine teklif edildi. Yine kabûl etmedi. Hazreti Muâviye'nin hilâfetinde Yezîd bin Muâviye ile Bizans seferine katıldı. Eyyüb Sultan hazretleriyle İstanbul surları önünde Bizanslılar ile mücadele etti. Mücâhiddi. Onbeş tane evladı vardı. Onbiri erkek, dördü kızdı. Abdullah bin Ömer, Peygamber efendimize çok bağlıydı. O'nun (aleyhisselâm) yolunda gitmek, ahlâkı ile ahlaklanmak isterdi. Huzûr-u se'âdetinden ayrılmak istemezdi. “O'nu (aleyhisselâm) dâima takib ederdi. Resûlullah (aleyhisselâm) nerede namaz kılsa izini takip ederek oraya giderdi. Beraber namaz kılardı. Sünnet-i seniyeyi yerine getirmek için Resûlullah'ı (aleyhisselâm) dâima taklid ederdi. Pek çok hâdiseye şâhid olup, hadîs-i şerîf dinlemekle şereflendi. Eshâb-ı kiram içinde en fazla hadîs-i şerîf rivâyet edenlerden oldu. İbâdet, sohbet ve gazâlarda, Veda Haccı'nda hep Resûlullah (aleyhisselâm) ile beraber bulundu. Resûlullah'ı (aleyhisselâm) görmek, sohbetinde bulunmak, O'na hizmet etme şerefine nail olduğu ve fıtrâten üstün hâllere sahip olması sebebiyle bütün ilimlerde mahir üstad idi. Haram ve şüphelilerden sakınması, ilmi, dünyâya düşkün olmaması örnek durumdaydı. Her işte çok araştırıcı, inceleyici ve dikkatliydi. Kur'ân-ı kerîmin tefsîri husûsunda sahabenin ileri gelenlerinden idi. Helala ve harama âit hadîs-i şerîflerin çoğunu O bildirmiştir, İşittiği hadîs-i şerîfleri yazardı. Lüzum olmadıkça hadîs-i şerîf rivâyet etmezdi. İmâm-ı Begâvî buyuruyor ki, hadîs rivâyeti husûsunda İbn-i Ömer kadar dikkat edeni yoktu. Eshâb-ı fukahâdan olup, fetvâları çok kıymetlidir. Ehli sünnetin Mâlikî Mezhebinin imâmı İmâm-ı Mâlik (radıyallahü anh) O'nun (radıyallahü anh) hakkında buyuruyor ki; “Abdullah bin Ömer, Peygamberimizden (aleyhisselâm) sonra hac mevsiminde ve diğer zamanlarda insanlara altmış sene fetvâ vermiştir. Fetvâ verme husûsunda pek ihtiyâtlı hareket ederdi. “Tabiînden Mihrân (radıyallahü anh) O'nun (radıyallahü anh) hakkında, “İbni Ömer'den daha fakîh kimse görmedim” buyurdu. Hadîs ve fıkıh âlimleri arasında Abdullah bin Ömer, Abdullah bin Abbâs, Abdullah İbn-i Zübeyr ile Abdullah İbni Amr İbni'l-As'a “Abâdile-i erbaa” (dört Abdullah) ünvanı verilmiştir. Bu dört zât bir mes'elede ittifâk edince; “Abâdîle'nin kavli” denilir. Ancak fıkıh kitaplarında Abâdîle-i Abdullahlar denilince, ekseriya İbni Mes'ûd, İbni Abbâs ve İbni Ömer hazretleri kasd edilir. Âdem bin Ali'den rivâyet edildiğine göre, bir sohbetinde, “Kıyâmet gününde aksaklar diye çağırılacak kişiler vardır” dedi. Cemaat, “Aksaklar kimlerdir?” diye sorduklarında, “Sağa sola bakmak ve hareketler yapmak sûretiyle namazlarını eksilten ve aksatan kişilerdir” cevabını verdi.

İyilik etmesini, hayrı, sadakayı, köle azad etmesini çok severdi. İyi ve güzel huylu olup, kötülükten uzaktı. Her işini ve her şeyini Allah için yapardı. Yüzüğünün taşında” Abede'l-lâhe lillah” “Allahü teâlâya Allah için, hâlis ibâdet etti” yazılı idi. Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Müslümanlıkla şereflendikten sonra en büyük sevinç ve neş'em, gönlümün, herkesi peşinden koşturan bir takım istek ve arzulara meyletmemiş olmasıdır.” Dünya malına hiç gönül bağlamazdı. Câbir bin Abdullah der ki: “Hazreti Ömer ve oğlu Abdullah'dan başka içimizde dünyâya meyli olmıyan kimse yoktur.”

Hazreti Nâfi, Hazreti Abdullah'ın azâtlısıdır. O'nu onbin dirheme satın aldıktan sonra, “Seni Allah rızası için âzâd ettim.” buyurdu. Çok cömert, hâlim ve selim idi. Köle ve câriyelerinden hangisini Allahü teâlâya ibâdet ederken görse, hemen onu âzâd etmek âdeti idi. Kölelerinin böyle görünerek kendisini aldattıklarını söylediklerinde “hayır için aldanmaktan iyi şey var mıdır?” buyurduğu pek meşhûrdur.

Azadlılarından olan İmâm-ı Nâfi efendisi ile ilgili olarak buyurdular ki: “Abdullah bin Ömer, bin kişi âzâd etmeyince, rûhunu teslim etmedi. Bazan bir ay geçerdi de bir parça et yemezdi. Ancak, misâfiri bulunduğu veya Ramazan-ı şerîfte yerdi.” “Bir şeyi fazla sevmeye başladı mı, onu Allah rızâsı için, bir ihtiyâcı olana verirdi. Bu meyanda Allahü teâlânın, “Beğendiklerinizden çıkarıp vermedikçe zinhar iyilik mertebesine erişemezsiniz!” âyet-i celîlesiyle amel ederdi.

“Hazreti Abdullah (radıyallahü anh)’ın canı balık istemişti. Kızartıp önüne koydular. Tam bu sırada birfakîr geldi ve Hazreti Abdullah, balığı o fakîre verdi.”

“Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh)’ın akşam yemeklerini yalnız yediği hiç vâki değildir. Mutlaka misâfir arar, bulurdu.” “Abdullah bin Ömer’le bir dostun evinde üç gün misâfir kalınca bana “Kendi paramızdan harcamaya başla!” buyururdu.

Ka’kaa bin Hakim’den rivâyet edildiğine göre, o zamanın zenginlerinden Abdülazîz bin Hârûn, “Her ne ihtiyâcın varsa bana bildir”, diye Abdullah bin Ömer’e mektûb yazmıştı. Ona şu cevabî mektûbu gönderdi: Resûlullah’dan, “Önce geçindirmekle yükümlü olduğun kişilere ver; yüksek el, alçak elden hayırlıdır!” buyurduklarını işittim. Yüksek elin ancak veren el, alçak elin de ancak alan el olduğunu sanıyorum. Senden herhangi bir isteğim yoktur. Allahü teâlânın bana sevk ettiği bir ni’meti de geri çevirmem. İbni Ömer’e (radıyallahü anh) bir gün dörtbin dirhem para ile kaftan getirilmişti. Dostlarından Eyyûb bin Vâil, ertesi gün onun çarşıda binek hayvanına veresiye yem aldığını görünce, şaşırdı. Derhal evine gidip sordu “Abdullah bin Ömer’e (radıyallahü anh) dün dörtbin dirhem para ile bir kaftan gelmemiş miydi?” Ev halkı, “Evet, gelmişti!” dediler. Eyyûb bin Vâil, “Bugün onu gördüm. Binek hayvanı için yem satın alıyordu. Bedelini peşin ödeyecek parası yoktu” dedi. Ev halkı: “Dünkü paradan yanında bir kuruş kalmadı. Kaftanı da dün omuzlarına alıp gitmişti. Eve döndüğü zaman sırtında yoktu. Kaftanı ne yaptığını sorduk. Bir fakîre hediyye ettiğini söyledi” dediler. O’nun cömertliğine ve haline gıbta eden dostu, geri dönüp çarşı esnafına, “Ey tacirler! Sizin haliniz nice olacaktır! İşte Hazreti Ömer’in oğlu Abdullah (radıyallahü anh) binlerce dirhemini fakîr fukaranın ihtiyâcına sarf ediyor da, kendi binek hayvanının yem ihtiyâcını veresiye satın almak mecbûriyetinde kalıyor” dedi. Bir gün Abdullah bin Ömer’in (radıyallahü anh) devesi çalındı. Çok aradı, bulamadı. Alana helâl olsun dedi. Mescide girip namaz kıldı. Biri gelip deven şuradadır dedi. Nalınlarını giyip oraya giderken, geri döndü ve helâl etmişdim, artık almam dedi. Dostlarından imâm Meymûn bin Mihvan (radıyallahü anh) anlatır: “Abdullah bin Ömer’i (radıyallahü anh) ziyârete gitmiştim. Evinde bulunan eşyaların hepsine değer biçtim ve bütün bunların değerinin yüz dirhemi bulmadığını gördüm. Hazreti Abdullah, temizliği seven ve bu konuda titizlik gösteren bir sahâbîydi. Hazreti Nâfi’den şöyle rivâyet ediliyor. Cuma namazına gitmeden önce mutlaka yıkanır ve güzel kokular sürünürdü. Bayram namazları için de aynı şeyi yapardı. İhram için, Mekke’ye giriş için ve Arafat’ta vakfe için de yıkanırdı. Günde iki defa güzel koku sürünürdü. Elbiselerinin dâima tertemiz ve kokusunun güzel olmasına dikkat ederdi.

Hazreti Nâfi’e Hazreti Abdullah’ın evindeki hayatı sorulduğunda şöyle anlattı: “Her namaz için abdest alır ve bunların arasında Kur’ân-ı kerîm okurdu.” Hazreti Abdullah’ın kendisi diyor ki: “Asr-ı se’âdette bir rüya görmüştüm. Güya elimde ipekli bir kumaş parçası var ve ben Cennetden nereyi istiyorsam bu ipekli kumaş parçası sayesinde oraya uçuyorum. Derken iki kişi beni tutup Cehenneme götürmek istediler. Derhal karşılarına bir melek çıktı. Ve bana “Korkma!” dedi. Bunun üzerine beni bıraktılar, Hazreti Hafsa benim bu rüyamı Resûlullah’a anlattı. Cenâb-ı Peygamber, “Abdullah ne iyi insandır! Keşke geceleri de namaz kılsa!” buyurdular. Abdullah bin Ömer, o târihten itibâren gece namazına başladı. Geceleri çok namaz kılardı.

Abdullah bin Ömer’in (radıyallahü anh) oğlu Hâlid’in âzâd ettiği Ebû Gâlib diyor ki: “Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh) Mekke’ye geldiği zaman bize misâfir olurdu. Geceleri kalkar, teheccüd namazı kılardı. Bir gece sabah namazı yaklaştığı zaman bana, “Kalkıp namaz kılmayacak mısın? Kur’ân’ın üçte birini okusan da olur!” Bu suâli üzerine, “Sabah yaklaştı, bu kısa zamanda Kur’ân’ın üçte birini okuyup yetiştiremem dedim.” Bunun üzerine bana şu mukâbelede bulundu. “İhlâs sûresi Kur’ân’ın üçte birine eşittir.”

Tabiînin büyüklerinden azadlısı Nâfi’ buyurdu ki: “Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh) ile beraber gidiyorduk. Ney sesi işittik. Abdullah kulaklarını parmakları ile kapadı. Oradan hızla uzaklaştık. “Ney sesi daha işitiliyor mu?” dedi. “Hayır işitilmiyor” dedim. Parmaklarını kulaklarından ayırdı. “Resûlullah (aleyhisselâm) de böyle yapmıştı” dedi. Birisi İbni Ömer hazretlerinin yanına gelip, “Allah için, seni çok seviyorum” deyince, Ben de “Allah için, seni hiç sevmiyorum. Çünkü sen, ezanı, tegannî ederek, şarkı söyler gibi okuyorsun” buyurdu. Allah’tan başka kimseden korkmazdı. Bir gün de yolculukta önlerine bir arslan çıktı. Yanındakiler çekinerek yürümediler. Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh) aslanın yanına gidip, kulağından tuttu ve onu yoldan kenara çektikten sonra: “Resûlullah’tan işittim, insanoğlu Allah’dan başkasından korkmazsa Allahü teâlâ ona hiçbir şeyi musallat etmez” buyurdu. Dostlarından birisi ona bir ilâç hediye ederek, “Bu önemli bir ilâçtır! Sana Irak’tan getirdim” dedi. “Bu ilâç neye kullanılır?” diye sordu. O kimse, “Hazmı kolaylaştırır” deyince, İbni Ömer (radıyallahü anh) gülümsedi ve dostuna

şu mukâbelede bulundu: Hazmı kolaylaştırır mı? Ben hiç bir yemekten karnımı doyururcasına yemedim. Benim hazım ilâcına ihtiyâcım olacağını zannetmiyorum. Ya'ni çok az yerdi. Acıkmayınca da bir şey yemezdi. Hazreti Abdullah kötülüğe karşı iyilikle mukâbele ederdi: Zeyd bin Eslem'den rivâyet edilmiştir: Bir kimse yolda Abdullah bin Ömer'e sövüp saymaya başladı. Hazreti Abdullah evinin kapısına varıncaya kadar onu dinledikten sonra adama dönerek. "Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz" buyurdu.

Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh), ikibinaltıyüzotuz hadîs-i şerîf rivâyet etti. Hadîs okuttu. Kendisinden Abdullah İbni Abbas, Câbir bin Abdullah, Sa'îd bin Müseyyeb, Mûsâ bin Sa'd ve diğer Eshâb-ı kiram ile oğullarından Sâlim, Abdullah, Hamza, tabiîn dahil pek çok âlim hadîs-i şerîf rivâyet etti. Rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden ve Peygamberimizden gördüklerinin bazıları şunlardır:

Sa'd bin Ebî Vakkâsı (radıyallahü anh) abdest alırken, Resûlullah (aleyhisselâm) gördü. "Yâ Sa'd! Suyu niçin isrâf ediyorsun?" buyurdu. "Abdest alırken de isrâf olur mu?" dedik de, "Büyük nehirde de olsa, abdestde fazla, su kullanmak isrâf olur." buyurdu. "Duâ şeklini de şöyle anlattı; "Resûlullah (aleyhisselâm) duâ ederken, mübârek ellerini kaldırırdı. Yağmur duâsında mübârek ellerini, mübârek yüzünün karşısına kadar başka duâlarda omuzları hizasına kadar kaldırırdı."

Bir genç ayağa kalktı ve "Yâ Resûlallah" dedi. "İnsanların en akıllısı kimdir?" Peygamber efendimiz şöyle buyurdular: "Ölümü en çok hatırlayan ve gelmeden önce ona en iyi hazırlananlar; işte en akıllıları onlardır!.."

"Allahü teâlâya karşı sorumluluğunun şuuruna varan nice akıllı kişiler var ki, halk katında densiz ve değersizdir, ama yarın kurtulacaktır! Halk nazarında nice tatlı dilli, giyimli kuşamlı da vardır ki, yarın kıyâmet gününde kurtulamıyacaktır!"

"İstediğini ye, istediğini giyin! İnsanları yanlış yola götüren isrâf ve tekebbürdür."

"Varlığı halinde veren kimse, yokluğu halinde bunu kabûl edenden daha çok sevâb kazanan değildir."

"Sizden biriniz Cuma namazına gelecek olsa, gusül abdesti alsın, temizlensin."

"Kader, Allah'ın sırrı, onu ifşa etmeyin."

"Nasîhat olarak ölüm yeter."

"Canı gargaraya gelmedikçe kulun tevbesi kabûl olur."

"Allahım Senden sıhhat, afiyet ve güzel ahlâk isterim."

"Ancak iki kişiye gıbta edilir. Bunlardan birine Allah servet vermiş, o da bu serveti hak yolunda sarf etmiştir. Diğerine de ilim vermiş o da ilmiyle amel etmiş ve başkalarına da öğretmiştir."

Hazreti Peygamber (aleyhisselâm) Abdullah bin Ömer'e bir nasîhatinde buyuruyorlar ki: "Allah için sev, Allah için darıl, Allah için anlaş, Allah için bozul, velilik mertebesini ancak bununla elde edebilirsin. Namazı ve orucu çok olsa bile bu minval üzere olmayan kişi imânın tadını alamaz.", "Abdullah! Sabahladığın zaman akşam için kendini kaygılandırma ve akşamladığın zaman, sabah için kendini kaygılandırma! Sağlığında hastalığın ve hayatında ölümün için (tedbir) al.."

Resûlullah (aleyhisselâm), bir yanımdan tutarak bana şöyle buyurdu: "Abdullah! Dünyada bir yabancı veya yolcu gibi ol ve kendini kabir halkından say!" Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, "Bir kimse, tanıdığının kabri yanından geçerken selâm verirse, meyyit bunu tanır ve selâmına karşılık verir." Abdullah İbni Ömer (radıyallahü anh) bunun için bir kabir yanından geçerken durup selâm verirdi. Hazreti Nâfi diyor ki, "Abdullah bin Ömer Resûlullah'ın (aleyhisselâm) kabri yanına gelir. "Esselâmü alennebiyy, esselâmü alâ Ebî Bekir, esselâmü alâ Ebî" derdi. Böyle söylediğini yüzden fazla gördüm.

Abdullah bin Ömer hazretleri buyurdu ki:

"Ey Ademoğlu! Bedeninle dünyâda ol, kalbinle âhireti bul."

"Kambur oluncaya kadar namaz kılsanız ve kıl gibi oluncaya kadar oruç tutsanız, haramdan kaçınmadıkça kabûl olunmaz."

"Hikmet ondur; dokuzu sükût, biri de az konuşmaktır."

"İnsanın mâhiyeti arkadaşından anlaşılır."

"Kendinden üsttekine hased, aşağıdakine tahakküm eden ehl-i ilim sayılmaz."

"Cenâb-ı Peygambere yaptığım bîati, bugüne kadar bozmadım ve değiştirmedim. Fitne ve kargaşalığa taraftar olan kişiye de bîat etmedim. Hiç bir müslümanı rahat döşeğinden uyandırmadım (rahatsız etmedim)."

1) Sahîh-i Buhârî, cild-3, sh. 29 v.d.

2) Sahîh-i Müslim, cild-1, sh. 275, 592, v.d.

3) Üsûd-ül-gâbe, cild-3, sh. 340

4) El-İsâbe, cild-2, sh. 338

5) Târih-i Bağdâd, cild-1, sh. 171

6) Tezkiret-ül-huffâz, cild-1, sh. 17

7) Hülâsâtu Tehzîb-il-Kemâl, sh. 175

8) Şezerât-üz-zeheb, cild-1, sh. 181

9) Tabakâtü İbn-i Sa'd, cild-4, sh. 105

10) Tabakât-üş-Şirâzî, sh. 49

11) Tabakât-ül-Kurrâ Libni'l-Cezerî, cild-1, sh. 437

12) El-İber, cild-1, sh. 83

13) En-Nücûm ü Zâhire cild-1, sh. 192

14) Nüket-ül-Himyân sh. 183

15) Tabakât-ı huffâz, cild-1, sh. 9

16) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 976

17) Eshâb-ı Kirâm, sh. 191

18) Müsned-i Ahmed bin Hanbel, cild-2 sh. 32, 113

19) İzâlet-ül-hafâ cild-2, sh. 190, 191

20) El-İstiâb cild-2, sh. 381